

Universitatea Tehnică a Moldovei

STATUTUL AVOCATULUI PARLAMENTAR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Student:

Perciun Marcu,

Coordonator:

**Baltaga Ecaterina,
doctor în drept,
conferențiar universitar**

Chișinău, 2023

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	4
ADNOTARE	5
INTRODUCERE	7
1. MOTIVAREA TEORETICO-PRACTICĂ A APARIȚIEI INSTITUȚIEI OMBUDSMANULUI	9
1.1. Fundamente evolutive ale instituției ombudsmanului	9
1.2. Rolul ombudsmanului în asigurarea responsabilității și legitimității puterii	14
1.3. Clasificări modelelor tradiționale al instituției ombudsmanului	18
2. REGLEMENTAREA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ PRIVIND ACTIVITATEA OMBUDSMANULUI	23
2.1. Tratatelor internaționale și regionale privind drepturile omului ratificate de Republica Moldova și mecanismele create de ele	23
2.2. Instrumentele și mecanisme juridice folosite în protecția drepturilor omului	30
2.3. Sistemul de protecție a “drepturilor omului” în Republica Moldova	35
3. INSTITUȚIA OMBUDSMANULUI - PRINCIPII, STRUCTURĂ ȘI FUNCȚII DE ACTIVITATE	39
3.1. Principiile de activitate a Avocatului parlamentar (ombudsmanului)	39
3.2. Structura și activitatea cabinetului/biroului ombudsmanului	43
3.3. Funcțiile genera ombudsmanului	47
4. INSTITUȚIA AVOCATULUI POPORULUI DIN REPUBLICA MOLDOVA	51
4.1. Statutul juridic al Avocatului poporului	51
4.2. Activitatea avocatului poporului în Republica Moldova	57
4.3. Instituție a avocatului poporului în protecția copilului	68
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	82
BIBLIOGRAFIE.	84
ANEXE	85
ANEXA A. Scrisoare CEC Avocatul Poporului pentru drepturile copilului	
ANEXA B. Aviz Avocatul poporului la proiectul de Lege pentru modificarea Codului Educației	

ANEXA C. Scrisoare Avocatul Poporului privind Liceul Teoretic „Lucian Blaga” din or. Tiraspol

ANEXA D. Scrisoare Avocatul Poporului Președintelui Comisiei drepturilor omului și relații interetnice ale Parlamentului Republicii Moldova

ADNOTARE

la teza de licență elaborată de studentul Perciun Marcu, grupa..., UTM, 2023

Tema tezei de licență: Statutul avocatului parlamentar în Republica Moldova

Cuvinte cheie: avocatul poporului, ombudsman, drepturile omului, drepturile copilului, oficiul avocatului poporului, statutul juridic

Scopul lucrării. Scopul tezei de licență constă în identificarea și analiza Avocatului Poporului ca instituție fundamentală a statului de drept, făcându-se o caracterizare a instituției ca o instituție democratică, independentă. În realizarea scopului propus sau trasat următoarele **obiective:** analiza fundamentelor evolutive ale instituției ombudsmanului; cercetarea rolului ombudsmanului în asigurarea responsabilității și legitimității puterii; clasificarea modelelor tradiționale ale instituției ombudsmanului; aprecierea tratatelor internaționale și regionale privind drepturile omului ratificate de Republica Moldova și mecanismele create de ele; examinarea instrumentelor și mecanismelor juridice folosite în protecția drepturilor omului; analiza sistemului de protecție a “drepturilor omului” în Republica Moldova; examinarea principiilor de activitate a Avocatului parlamentar (ombudsmanului); cercetarea structurii și activității cabinetului/biroului ombudsmanului; studierea funcțiilor generale a ombudsmanului; examinarea statutului juridic al Avocatului poporului; aprecierea activității avocatului poporului în Republica Moldova; analiza instituției avocatului poporului în protecția copilului.

Metodologia cercetării. În procesul de elaborare a tezei de licență au fost aplicate un șir de metode: metoda documentară, procesul multilateral care conturează mijloacele necesare diseminării documentelor. Metoda istorică a fost utilizată ca metodă de culegere a informațiilor în cadrul studiilor de cercetare a instituției Avocatului Poporului. Metoda comparativă precedează la comparații între diverse modele de instituții juridice ale ombudsmanului, permițând să se evalueze ceea ce este esențial sau specific în instituția dată.

Concluzii. În rezultatul cercetării se propun următoarele concluzii: În limbaj simplu, ombudsmanul poate fi definit ca o instituție care are drept scop în exercitarea activității sale apărarea drepturilor omului. În sens de persoană, ombudsmanul poate fi definit ca cel ce pledează pentru altul. În limbajul universal, ombudsmanul este o instituție recunoscută de Constituție sau de o altă lege a organului legislativ competent, condusă de o persoană independentă care răspunde de actele sale în fața Parlamentului, examinează plângerile cetățenilor și acționează din propria inițiativă pentru a apăra legalitatea actelor juridice sau administrative, oferă recomandări ori sugestii și face publice informații anuale. Instituția Avocatului Parlamentar poate exista doar în limitele parlamentarismului și are menirea de a supraveghea o activitate bine determinată a organului de stat. Instituția ombudsmanului este o instituție independentă care face parte din organele superioare ale unui stat, ombudsmanul nu poate reprezenta un organ al puterii legislative sau al puterii executive, nici al celei judecătorești, dar nici nu le substituie. Natura juridică a instituției avocatului parlamentar în Republica Moldova se aseamănă cu a celorlalte state ale lumii, având atribuții similare. Instituția avocatului parlamentar (ombudsmanul) este consacrată prin Legea nr. 52 din 03.04.2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul). Potrivit acestei legi, parlamentul numește patru avocați parlamentari egali în drepturi, unul dintre care este specializat în problemele de protecție

a drepturilor copilului. Avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului își exercită atribuțiile pentru garantarea drepturilor copilului și libertăților constituționale ale copilului și a realizării la nivel național de către autoritățile publice centrale și locale, de către persoane cu funcții de răspundere de toate nivelurile, a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

SUMMARY

for the bachelor's thesis with elaborated by the student Perciun Marcu, group...,
UTM, 2023

The theme: The status of the parliamentary lawyer in the Republic of Moldova

Keywords: ombudsman, ombudsman, human rights, children's rights, ombudsman's office, legal status

The purpose of the work. The purpose of the bachelor's thesis is to identify and analyze the People's Advocate as a fundamental institution of the rule of law, characterizing the institution as a democratic, independent institution. In achieving the proposed or outlined goal, the following objectives: analysis of the evolutionary foundations of the ombudsman institution; researching the role of the ombudsman in ensuring the accountability and legitimacy of power; classification of traditional models of the ombudsman institution; appreciation of the international and regional human rights treaties ratified by the Republic of Moldova and the mechanisms created by them; examination of legal instruments and mechanisms used in the protection of human rights; analysis of the "human rights" protection system in the Republic of Moldova; examination of the activity principles of the Parliamentary Advocate (ombudsman); researching the structure and activity of the ombudsman's cabinet/office; studying the general functions of the ombudsman; examining the legal status of the Ombudsman; appreciation of the activity of the ombudsman in the Republic of Moldova; analysis of the institution of the ombudsman in child protection.

Research methodology. In the process of developing the bachelor's thesis, a series of methods were applied: the method of documentation as a multilateral process that outlines the means necessary for the dissemination of documents. The historical method was used as a method of gathering information within the research studies of the People's Advocate institution. The comparative method makes comparisons between various models of legal institutions of the ombudsman, allowing to evaluate what is essential or specific in the given institution.

Conclusions. As a result of the research, the following conclusions are proposed: In simple language, the ombudsman can be defined as an institution whose purpose in exercising its activity is the defense of human rights. In the sense of person, the ombudsman can be defined as the one who pleads for another. In universal language, the ombudsman is an institution recognized by the Constitution or by another law of the competent legislative body, led by an independent person who is responsible for his acts before the Parliament, examines citizens' complaints and acts on his own initiative to defend the legality of legal acts or administrative, offers recommendations or suggestions and publishes annual information. The Institution of the Parliamentary Advocate can only exist within the limits of parliamentarism and is intended to supervise a well-defined activity of the state body. The institution of the ombudsman is an independent institution that is part of the higher bodies of a state, the ombudsman cannot represent a body of the legislative or executive power, nor of the judiciary, but neither does it replace them. The legal nature of the institution of the parliamentary lawyer in the Republic of Moldova is similar to that of the other states of the world, having similar attributions. The institution of the parliamentary lawyer (ombudsman) is established by Law no. 52 of 04/03/2014 regarding the People's Advocate (Ombudsman). According to this law, the parliament appoints

four parliamentary lawyers with equal rights, one of whom specializes in the protection of children's rights. The parliamentary lawyer for the protection of children's rights exercises his duties to guarantee the rights of the child and the constitutional freedoms of the child and the realization at the national level by the central and local public authorities, by persons with positions of responsibility at all levels, of the provisions of the UN Convention on child rights.

INTRODUCERE

Importanța temei cercetate. Avocatul Poporului este o entitate distinctă în sistemul democrației constituționale. Pe bună dreptate este menționat că Ombudsmanul este o instituție cu caracteristici speciale, deoarece spre deosebire de celelalte trei autorități publice clasice – legislativă, executivă și judecătorească – ombudsmanii nu au putere de decizie. Puterile lor reale se bazează pe autoritatea lor morală. Această autoritate publică s-a înființat față de insuficiența sistemului de garanții jurisdicționale în materie de acțiune administrativă, inițial legată de puterea legislativă, fără atribuții directe de acțiune publică, dar cu sarcina de a garanta legalitatea Activității administrației publice, cu scopul ca cetățenii să aibă o altă cale instituțională pentru apărarea intereselor lor.

Eficiența instituției, în majoritatea statelor lumii în care funcționează, a depins de calitățile persoanei care a fost desemnată să ocupe funcția respectivă, de autoritatea și maniera de lucru a acesteia, de aprecierea și sprijinul opiniei publice și, nu în ultimul rând, de receptivitatea și sprijinul autorităților publice. Ombudsmanul este o instituție democratică, independentă, a cărei implementare cere timp, cadru democratic, cultură, în special politico-juridică, solitudine și autorități dispuse a coopera și înlătura din activitatea lor orice greșeli sau abuzuri la adresa drepturilor și libertăților cetățenilor.

Motivația alegerii temei. Motivația temei a fost impusă de a cerceta locul pe care îl ocupă instituția Avocatului Poporului în sistemul de drept constituțional al Republicii Moldova din perspectiva esenței acesteia și din perspectiva randamentului activității Avocatului Poporului în procesul de comunicare și colaborare cu autoritățile publice, privind favorizarea echilibrului între autoritățile publice și societate.

Gradul de noutate a temei ține de dezvăluirea informației privind apariția, extinderea instituției Avocatului Poporului, făcându-se o analiză a conceptului și a naturii juridice a structurii organizatorice a mecanismului de funcționare a acesteia, prin interpretarea actelor legislative care reglementează această instituție. De asemenea, s-a făcut o profundă analiză a rolului și importanței instituțiilor de tip Ombudsman, de la nivel internațional, european, național și regional, precum și a modalităților de creștere a eficienței activității depuse de Ombudsman și a eficienței acestei instituții, în rezolvarea conflictelor apărute în relațiile cetățenilor cu funcționarii din administrație.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei de licență constă în identificarea și analiza Avocatului Poporului ca instituție fundamentală a statului de drept, făcându-se o caracterizare a instituției ca o instituție democratică și independentă în cadrul autorităților publice. În realizarea scopului propus sau trasat următoarele **obiective**:

- analiza fundamentelor evolutive ale instituției ombudsmanului;
- cercetarea rolului ombudsmanului în asigurarea responsabilității și legitimității puterii;
- clasificarea modelelor tradiționale al instituției ombudsmanului;
- aprecierea tratatelor internaționale și regionale privind drepturile omului ratificate de Republica Moldova și mecanismele create de ele;
- examinarea instrumentelor și mecanismelor juridice folosite în protecția drepturilor omului;
- analiza sistemului de protecție a “drepturilor omului” în Republica Moldova;
- examinarea principiilor de activitate a Avocatului parlamentar (ombudsmanului);
- cercetarea structurii și activității cabinetului/biroului ombudsmanului;
- studierea funcțiilor generale a ombudsmanului;
- examinarea statutului juridic al Avocatului poporului;
- aprecierea activității avocatului poporului în Republica Moldova;
- analiza instituției avocatului poporului în protecția copilului.

Metodologia cercetării. În procesul de elaborare a tezei de licență au fost aplicate un șir de metode: metoda documentării ca un proces multilateral care conturează mijloacele necesare diseminării documentelor. Metoda istorică a fost utilizată ca metodă de culegere a informațiilor în cadrul studiilor de cercetare a instituției Avocatului Poporului. Metoda comparativa procedează la comparații între diverse modele de instituții juridice ale ombudsmanului, permițând să se evalueze ceea ce este esențial sau specific în instituția dată.

Structura compartimentelor tezei. Teza a fost structurată în Introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe. **Capitolul 1. ”Motivarea teoretico-practică a apariției instituției ombudsmanului”** – studiază etapele evolutive ale instituției ombudsmanului în lume; se identifică rolul ombudsmanului în asigurarea responsabilității și legitimității puterii; se clasifică modelele tradiționale al instituției ombudsmanului. **Capitolul 2. ”Reglementarea națională și internațională privind activitatea ombudsmanului”** – analizează tratatele internaționale și regionale privind drepturile omului ratificate de Republica Moldova și mecanismele create de ele; se cercetează sistemul de protecție a “drepturilor omului” în Republica Moldova. **Capitolul 3. ”Instituția ombudsmanului - principii, structură și funcții de activitate”** – examinează principiile de activitate a Avocatului parlamentar (ombudsmanului); analizează structura și activitatea cabinetului/biroului ombudsmanului și funcțiile generale a

ombudsmanului. *Capitolul 4. "Instituția avocatului poporului din Republica Moldova"* – cercetează statutul juridic al Avocatului poporului; activitatea avocatului poporului în Republica Moldova și specificul de activitate a Avocatului poporului în protecția copilului.

BIBLIOGRAFIE:

Acte normative-juridice

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948. https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf
2. Convenția ONU privind drepturile copilului din 20 Noiembrie 1989. (Republica Moldova a aderat la Convenție în anul 1993).<https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Convenția-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>
3. Carta social europeană revizuită. Strasbourg la 3 mai 1996. <https://rm.coe.int/168047e170>.
4. Cod Nr. 152 din 17-07-2014 Codul educației al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial Nr. 319-324 din 24-10-2014 art. 634.
5. Rezoluția Adunării Generale privind înființarea Consiliului pentru Drepturile Omului, nr. 60/251 din 15 martie 2006. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:199E:0172:0178:RO:PDF>
6. Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membri, referitoare la Regulile penitenciare europene Rec (2006). <https://rm.coe.int/16804c8d9a>.
7. Legea Republicii Moldova nr. 212/2010 pentru ratificarea Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 190 din 29-09-2010 art. 624.
8. Legea Republicii Moldova nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 277-287 din 26-08-2016 art. 586.
9. Legea Republicii Moldova nr. 338 din 15 decembrie 1994 privind drepturile copilului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 13 din 02-03-1995 art. 127.
10. Legea Republicii Moldova nr. 133/2016 cu privire la declararea averii și a intereselor personale. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 245-246 din 30-07-2016 art. 513.
11. Legea Republicii Moldova nr. 137/2016 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 293-305 din 09-09-2016 art. 618.
12. Legea Republicii Moldova nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 164-167 din 09-12-2005 art. 812.
13. Legea Republicii Moldova cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) Nr. 52 din 03-04-2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 110-114 din 09-05-2014 art. 278.

14. Legea Republicii Moldova Nr. 164 din 31-07-2015 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 267-273 din 02-10-2015 art. 504.
15. Legea Republicii Moldova nr. 162/2021 cu privire la indexarea prestațiilor de asigurări sociale și a unor prestații sociale de stat. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 212-218 din 10-09-2021 art. 367.
16. Legea Republicii Moldova Nr. 211 din 06-12-2021 pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 325-333 din 31-12-2021 art. 496.
17. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 39/2021 privind constituirea Comisiei special pentru selectarea candidaților la funcția de Avocat al Poporului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 86 din 31-03-2021 art. 75.
18. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1464 din 30.12.2016 privind aprobarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 60-66 din 24-02-2017 art. 129.
19. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 377 cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 153-158 din 26-06-2020 în art. 508.
20. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 87-XIII din 28.04.1994 privind aderarea Republicii Moldova la Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei 30.05.1994. În: Tratatate internaționale Nr. 1 art. 113.
21. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 1464 din 30-12-2016 privind aprobarea Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 60-66 din 24-02-2017 art. 129.
22. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 708 din 27-12-2019 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Centrului regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor și a Standardelor minime de calitate. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova Nr. 400-406 din 31-12-2019 art. 1045.

Cărți și monografii

23. Brânzan C. Avocatul poporului, o institutie la dispozitia cetateanului. București: Ed. Juridică, 2001. 427 p. ISBN: 973-85197-2-1.
24. Heede Katja. European Ombudsman: Redress and control at Union level. The Hague: KluwerLeiden-Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2004. 426 p. ISBN: 900-413-903-6.

25. Hertogh M., Kirkham R. Research Handbook on the Ombudsman. Cheltenham-Northampton: Edward Elgar Publishing, 2018. 576 p. ISBN: 978-178-643-124-0.
 26. Law International. 2000. 335 p. ISBN: 978-904-111-413-6.
 27. Manda C. C., Predescu O., Popescu Slăniceanu I. Ombudsmanul. Instituția fundamentală a statului de drept. București: Lumina Lex, 1997. 254 p. ISBN: 973-588-005-0.
 28. Paquet A. Rapport du Médiateur au Président de la République et au Parlement. Paris: Direction des Journaux Officiels, 1978. 232 p. ISBN: 978-2-11-007585-7.
 29. Reif Linda C. The ombudsman, good governance and the international human rights system. 1st ed. 2004 Edition. 2004. 444 p. ISBN-13: 978-900-413-903-9.
 30. Selejan-Guțan B. Protecția europeană a drepturilor omului. Ediția a 2-a, București: C. H. Beck, 2006. 520 p. ISBN: 978-606-27-2219-7.
 31. Vibert Frank. The rise of the unelected: Democracy and the new separation of powers. Cambridge-New York: Cambridge University Press, 2007. 199 p. ISBN: 978-052-169-414-8.
- Articole din reviste științifice**
32. Ackerman B.. The new separation of powers. În: Harvard Law Review, Vol. 113, No 3, January 2000, pp. 691-693. ISSN: 0017-811X.
 33. Addink G.H. The ombudsman as the fourth power. On the foundations of ombudsman law from a comparative perspective. În: Frits Stroink and Eveline van der Linden, Judicial lawmaking and administrative law, Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2005, p. 273.
 34. Avornic Gh., Postovan D. Instituția Avocatul Poporului (ombudsmanul) și „dreptul discreționar”. În: Revista Națională de Drept, 2015, Nr. 4, pp. 2-11. ISSN: 2587-411X.
 35. Bonnor P. Ombudsmen and the development of public law. În: European Public Law, Volume 9, Issue 2, 2003, pp. 237-267. ISSN: 1354-3725.
 36. Carl S. The history and evolution of the ombudsman model. M. Hertogh & K, 2018, pp. 17-33.
 37. Cțitor N. Sisteme și mecanisme internaționale de protecție a drepturilor omului aplicabile în Republica Moldova. În: Administrarea Publică, 2021, nr. 2, pp. 55-66. ISSN: 1813-8489.
 38. Dinu A. Mediatorul republicii în Franța. În: Română de Drept Public, 2008, nr. 1, pp. 73-81. Online-ISSN: 1224-4872.
 39. Drăgan S. L. Rolul instituției avocatul poporului în protecția copilului. În: Caietul Științific, Sesiune de comunicări științifice, 2010, nr. 4, pp. 116-128. ISBN 978-9975-106-73-3.
 40. Graur Gh., Socevoi S. Analiza mecanismelor organizației națiunilor unite de combatere a torturii. În: Revista națională de drept, 2017, Nr. 6, pp. 46-50. ISSN: 2587-411X.

41. Magnette Paul. Entre contrôle parlementaire et "État de droit" le rôle politique du médiateur dans l'Union européenne. În: Revue française de science politique, 51-ème année, 2001 n°6, pp. 933-948. ISSN: 0035-2950.
42. Remac Milan. Standards of ombudsman assessment: A new normative concept?. Utrecht Law Review, Vol. 9, 2013, No. 3, pp. 62-78. ISSN: 1871-515X.

Teze de doctorat, rapoarte publice:

43. Bădescu V. Instituții de tip ombudsman în țările Uniunii Europene și în statele limitrofe. Teză de doctor. Chișinău 2011. <http://www.cnaa.md/thesis/20087/>
44. Drăgan S. C. Studiu comparativ între actul juridic civil și actul juridic administrativ. Teză de doctorat, Universitatea din Craiova, 2004, pp. 109-110.
45. Privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2021. Raport Ombudsmanul%20Final/RAPORT-COPII2021-RO.pdf
46. Raport tematic respectarea dreptului copilului la sănătate în instituțiile de învățământ. Chișinău, 2021. http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/04/RAPORT_SANITATIE_RED-2021.pdf.
47. Raportului periodic al Republicii Moldova asupra aplicării Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială.
48. Raportul%20PERIODIC%20AL%20REPUBLICII%20%20MOLDOVA_0.pdf.
49. Standardelor generale de practică a IOA din 17 martie 2022. https://ioa.memberclicks.net/assets/docs/SOP-COE/IOA_Standards_of_Practice_Romanian.pdf.
50. Studiu percepții asupra drepturilor omului în republica Moldova. Chișinău, 2021. 80 p. <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/10/Studiu-PERCEPTII-DO-2021.pdf>

Pagini WEB:

51. Dumitrescu L.-A. Past and present in the evolution of legal instruments for human rights protection. pp. 77-83. http://www.codrm.eu/conferences/2010/08_Dumitrescu_Laura.pdf
52. Yearbook of the International Bar Association Resolution, 1974. https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1974_v2_p2.pdf
53. Popescu Gh., Pantea M. Instrumentele juridice folosite de instituțiile de ordine și siguranță publică în protecția drepturilor omului. https://www.ugb.ro/Juridica/Issue2RO/9_Prot_drept.om.Pantea.RO.pdf